

فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، سال سوم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۰

مقایسه گروه اقتصادی با منافع مشترک در حقوق ایران با قراردادهای مشابه

حسن میرزاحسینی^۱، حمیدرضا علومی یزدی^{۲*}، ناصر مسعودی^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

۲. دانشیار گروه حقوق، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه حقوق، دانشکده حقوق، هیات و علوم سیاسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: مقاله حاضر در صدد بررسی «مقایسه گروه اقتصادی با منافع مشترک در حقوق ایران با قراردادهای مشابه» می‌باشد. از این منظر پس از بسط فضای مفهومی و بیان جنبه مسئله‌مند بودن آن، به بررسی نقاط اشتراک و افتراق خواهد پرداخت.

مواد و روش‌ها: این تحقیق از نوع نظری بوده روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی می‌باشد و روش جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای است و با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات صورت گرفته است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که، گروه اقتصادی ریشه در قرارداد دارد و از شخصیت حقوقی برخوردار نیست. به عبارت دیگر به نظر می‌رسد که قواعد حقوقی گروه در اثر دخالت اراده شرکا ایجاد می‌شود، در نتیجه ماهیت حقوقی گروه با اصل آزادی قرارداد نزدیک‌تر است تا عقد شراکت.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که در مقایسه میان گروه اقتصادی با منافع مشترک و قراردادهای مشابه اشتراکات به مراتب فزونی‌تر از افتراقات می‌باشد زیرا گروه اقتصادی با منافع مشترک در راستای نیازهای جامعه امروز تقریباً نهادی نوپا و نوعی مشارکت به حساب می‌آید که شبیه به مشارکتهای مختلف دیگر از جمله جوینت ونچر و کنسرسیوم‌ها است.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۲۰۵-۱۸۱

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۰۶

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۰/۰۶/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۰/۰۴

واژگان کلیدی:

گروه اقتصادی با منافع مشترک، جوینت ونچر، شرکت عملی شرکت مدنی، پارترنشیب

نویسنده مسوول:

حمیدرضا علومی یزدی

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، گروه حقوق.

تلفن:

۰۹۱۶۴۴۶۷۴۵۹

کد ارکید:

0000-0003-1591-2929

پست الکترونیک:

holoumiyazdi@yahoo.com

۱. مقدمه

شرکت‌ها برای توسعه فعالیت‌ها و بزرگ شدن معمولاً سه راهبرد اصلی را در پیش‌رو دارد. متداول‌ترین راه خصوصاً در ایران، توسعه و رشد درونی است که از طریق سهام‌داران و یا بانک‌ها منابع مورد نیاز برای طرح‌های توسعه را تأمین و اقدامات اجرایی را معمول می‌دارند. در راهبرد دوم در بزرگ‌تر شدن شرکت‌ها، ادغام و تحصیل می‌باشد. راهبرد سوم مدیران شرکت‌ها با انعقاد توافق‌های استراتژیک با رقبا و یا شرکای بالقوه حضور گسترده‌تری را در بازار تعریف می‌کنند. این تصمیم معمولاً از دو طریق صورت می‌گیرد؛ یکی موسوم به اتحاد راهبردی که با توافقات بلندمدت لازم‌الاجرا با شرکت‌ها و رقبای همسوی دیگر بر عدم رقابت با یکدیگر در مقابل سایر رقبا و حضور هماهنگ، سهم بازار بیشتری را کسب و بدین ترتیب حیطه فعالیت خود را به میزان قابل توجهی در محیط کسب و کار افزایش می‌دهند و دیگری از طریق تشکیل گروه‌های اقتصادی با منافع مشترک به صورت قراردادی و کنسرسیومی است. اصطلاح گروه اقتصادی با منافع مشترک معادل عبارت «*economique groupement de interet*» ابتدا در کشور فرانسه مطرح و تشکیل گردید و سپس توسط سایر کشورها مورد استفاده قرار گرفت و منظور از آن ایجاد تشکیلاتی برای استفاده مشترک شرکت‌های رقیب است یا به عبارت بهتر منظور از آن ساختاری است که بین دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی و عمدتاً از کشورهای مختلف تشکیل می‌شود که در آن اعضا بخشی از

منابع خود را با حفظ استقلال حقوقی و اقتصادی خود برای هدفی مشترک تجمیع می‌کنند. در این نوع مشارکت همکاری اطراف مشارکت الزاماً منجر به شکل‌گیری شخصیت حقوقی جدیدی به موجب قوانین ملی ذیربط نمی‌شود و اعضای گروه همکاری خود را بر اساس قرارداد شکل می‌دهند که، در دنیای امروز اقتصاد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و به‌طور کلی این قالب در فعالیت‌های اقتصادی و تجاری نقش به‌سزایی در پیشرفت یک کشور خواهد داشت. فعالیت‌های اقتصادی جمعی و مشارکتی نقش مهمتری در سطح داخلی و بین‌المللی ایفا می‌کند. بطوری که دومین شرکت بزرگ هواپیماسازی جهان در قالب یک گروه منفعت اقتصادی در فرانسه به ثبت رسیده است. در کشور ایران فعالیت‌های اقتصادی و تجاری عمدتاً در قالب شرکت‌های تجاری موضوع ماده ۲۰ قانون تجارت ۱۳۱۱ و شرکت سهامی موضوع لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت ۱۳۴۷ و همچنین در برخی مواقع از قالب قراردادهای شرکت مدنی، مضاربه، مزارعه و مساقات موضوع قانون مدنی صورت می‌گیرد. اما با توسعه تجارت و سرمایه‌گذاری و برای دستیابی به اقتصادی بهتر، قانونگذار به پیروی از کشورهای پیشرفته، زمینه تشکیل نهاد اقتصادی دیگری را برای مشارکت فراهم آورده است و مواد قانونی به‌روزی از جمله ماده ۲۴ قانون احکام دائمی برنامه توسعه کشور و بند ۱۰ ماده یک قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب ۱۳۹۸ را توسط قانونگذار به تصویب رسانده

بررسی قرار خواهد گرفت این است که، گروه اقتصادی ریشه در قرارداد دارد و از شخصیت حقوقی برخوردار نیست. به عبارت دیگر به نظر می‌رسد که قواعد حقوقی گروه در اثر دخالت اراده شرکا ایجاد می‌شود، در نتیجه ماهیت حقوقی گروه با اصل آزادی قرارداد نزدیک‌تر است تا عقد شرکت. همچنین به نظر می‌رسد که در مقایسه میان گروه اقتصادی با منافع مشترک و قراردادهای مشابه اشتراکات به مراتب فزونی‌تر از افتراقات می‌باشد زیرا گروه اقتصادی با منافع مشترک در راستای نیازهای جامعه امروز تقریباً نهادی نوپا و نوعی مشارکت به حساب می‌آید که شبیه به مشارکتهای مختلف دیگر از جمله جوینت ونچر و کنسرسیومها است.

در ارتباط با پیشینه پژوهش حاضر می‌توانیم به موارد ذیل اشاره کنیم: رهائی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان: «ماهیت حقوقی گروه اقتصادی با منافع مشترک و تمیز آن با شرکت مدنی در فقه امامیه و سایر نهادهای مشابه» نگارنده به این مسئله می‌پردازد که گروه اقتصادی با منافع مشترک در راستای نیازهای جامعه امروز تقریباً نهادی نوپا در حقوق داخلی جمهوری اسلامی ایران است. این نهاد که نوعی مشارکت بوده، شبیه به مشارکتهای مختلف در نظامهای بین‌المللی از جمله جوینت ونچر و کنسرسیومها است مسأله اصلی مقاله حاضر این است که چه تفاوت و شباهتهایی بین گروه اقتصادی با منافع مشترک با نهادهای مشابه وجود دارد که با روش توصیفی-تحلیلی بدان پرداخته است. رضا آریان کیان و

است. مرکز تجارت جهانی به منظور رفع نیازهای تجاری شرکتها و مؤسسات تجاری کوچک و متوسط نسبت به تهیه نمونه قراردادی بین‌المللی مشارکت قراردادی قابل اتکاء کاربردی طراحی کرده است که این نمونه توافقنامه مشارکت قراردادی مرکز تجارت جهانی بدون اشاره به هیچ نظام قانونی خاصی طراحی و با تمام نظامهای قانونی و رابطه‌های تجاری بین‌المللی سازگار بوده و کارایی دارد.

امروزه گروه اقتصادی با منافع مشترک می‌توانند از چند جنبه حائز اهمیت باشد اولاً، می‌تواند توأمان منافع هر دو طرف را برآورده کنند. ثانیاً، می‌توانند هر یک از شرکاء را از مزیت‌های نسبی طرف دیگر منتفع سازند. ثالثاً؛ شرکای محلی می‌توانند اطلاعات بسیار مفیدی نسبت به بازار داخلی، مقررات و بوروکراسی دولتی، بازار نیروی کار و احتمالاً امکانات تولیدی موجود را ارائه نمایند و رابعاً؛ در مقابل، شرکای خارجی نیز دستیابی به تکنولوژی پیشرفته تولید، مدیریت کارآمد و بازارهای صادراتی را امکان‌پذیر می‌سازند جمعی موارد فوق حکایت از اهمیت و ضرورت توجه به گروه اقتصادی با منافع مشترک دارد.

پرسش اصلی که در پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به آن هستیم این است که آیا مفاهیم گروه اقتصادی با منافع مشترک و سایر مفاهیم مشابه مانند کنسرسیومها، بر یکدیگر منطبق می‌باشند؟ به تعبیری، گروه اقتصادی و منافع مشترک از نظر حقوقی دارای چه نقاط اشتراک و افتراقی هستند؟ فرضیه‌ای که در پاسخ به این پرسش مورد بحث و

بررسی پیشینه‌های پژوهش نشان می‌دهد که پژوهش‌های فوق و سایر تحقیقات به عمل آمده بیشتر در خصوص گروه اقتصادی با منافع مشترک بوده است و کمتر تحلیل مقایسه‌ای با قراردادهای مشابه انجام گرفته است زیرا این گروه مطابق برنامه پنجم توسعه وارد نظام حقوقی ایران شده است، مطالعه آن به عنوان یک نهاد حقوقی برای مشارکت در فعالیت اقتصادی و تجاری به خصوص در زمینه تشکیل و فعالیت و مقایسه با دیگر قراردادهای مشابه به لحاظ نداشتن شخصیت حقوقی مستقل کاملاً تازگی داشته است از این رو انجام این مقاله می‌تواند منبعی برای تحقیقات آتی در این زمینه باشد.

۲. مواد و روش‌ها

این تحقیق از نوع نظری بوده روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی می‌باشد و روش جمع‌آوری اطلاعات بصورت کتابخانه‌ای است و با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات صورت گرفته است.

۳. ملاحظات اخلاقی

در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

۴. یافته‌ها

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که اولاً، گروه اقتصادی ریشه در قرارداد دارد و از شخصیت حقوقی برخوردار نیست. به عبارت دیگر به نظر می‌رسد که قواعد حقوقی گروه در اثر دخالت اراده شرکا ایجاد می‌شود، در نتیجه ماهیت حقوقی گروه

احسان معدولیت (۱۳۹۴) در کتابی تحت عنوان: «نظام حقوقی قراردادهای مشارکت» به مباحث کلی در خصوص قراردادهای مشارکت و به طور خاص جوینت ونچر می‌پردازند و فصولی را به قرارداد مشارکت در صنعت نفت و گاز ایران و بین‌الملل اختصاص داده و در یک گفتار به مفهوم قرارداد مشارکت و قالب‌های آن می‌پردازد.

فرزانه نیلایی سنگری (۱۳۹۱) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد تحت عنوان: «گروه اقتصادی با منافع مشترک» بخش عمده پژوهش خود را به بررسی ماهیت و ساختار گروه اقتصادی و مقایسه آن با نهادهای مشابه و به طور تفصیل به مسئولیت گروه اقتصادی اعم از مسئولیت قراردادی و غیرقراردادی در مقابل پیمانکار و یکدیگر پرداخته است.

علیرضا باستانی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای تحت عنوان: «آثار اقتصادی و بسترهای قانونی برای تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک (جوینت ونچر)» به بررسی مشارکت تجاری بین‌المللی پرداخته و چنین نتیجه گرفته‌اند که با توجه به فراهم شدن زیرساخت قانونی، معرفی این نوع همکاری اقتصادی و حوزه‌های مناسب برای گسترش آن، با تعمیم این نوع همکاری اقتصادی میان بنگاه‌های فعال در بخش صنعت می‌توان چابکی در تولید به منظور حصول به تولید سریعتر محصولاتی با کیفیت بالاتر، قیمت مناسب‌تر و طراحی بهتر فراهم کرد. او در این راه ضمن ارائه تعاریف مختلف جوینت ونچر، به معرفی انواع جوینت ونچرها پرداخته است.

با اصل آزادی قرارداد نزدیک‌تر است تا عقد شرکت. ثانیاً، به نظر می‌رسد که در مقایسه میان گروه اقتصادی با منافع مشترک و قراردادهای مشابه اشتراکات به مراتب فزونی‌تر از افتراقات می‌باشد زیرا گروه اقتصادی با منافع مشترک در راستای نیازهای جامعه امروز تقریباً نهادی نوپا و نوعی مشارکت به حساب می‌آید که شبیه به مشارکت‌های مختلف دیگر از جمله جوینت ونچر و کنسرسیوم‌ها است.

۵. بحث

۵-۱. مفهوم گروه اقتصادی با منافع مشترک

اصطلاح گروه اقتصادی با منافع مشترک معادل عبارت «groupement de interet economique ou societe» ابتدا در کشور فرانسه مطرح و تشکیل گردید و سپس توسط سایر کشورها مورد استفاده قرار گرفت و منظور از آن ایجاد تشکیلاتی برای استفاده مشترک شرکت‌های رقیب است به عنوان نمونه شرکت‌های صادرکننده فرش می‌توانند برای بازاریابی در منطقه‌ای از جهان فعالیت خود را مشترک و متمرکز نمایند تا با هزینه کمتر و رقابت سالم‌تر به فروش بیشتر و قیمت بالاتری نائل آیند. در فرانسه گروه‌های منفعت اقتصادی با قانون شماره‌ی ۶۷-۸۲۱ مورخ ۲۳ سپتامبر ۱۹۶۷ بوجود آمده است. به موجب ماده یک این قانون که بیان می‌دارد: «دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی می‌توانند برای مدت معینی گروه اقتصادی با منافع مشترک را با هدف اجرای کلیه وسایل مناسب برای تسهیل یا توسعه فعالیت اقتصادی اعضای خود،

برای بهبود یا افزایش نتایج فعالیت آن تشکیل دهند.» این قانون به اشخاص تاجر اعم از حقیقی یا حقوقی اجازه داده است تا در جهت توسعه فعالیت اقتصادی خود، بعضی از عناصر مایه تجارتهی خود مانند مراکز فروش یا خرید، دفاتر صادرات یا واردات و یا سازمان تحقیقاتی و مدیریت تجارتهی مورد بهره‌برداری مشترک قرار دهند. این گروه‌ها بسیار انعطاف‌پذیر و همه نوع اشخاص حقیقی و حقوقی و شرکت مدنی یا تجارتهی سرمایه یا دانش فنی اشخاص و انجمن‌ها و اشخاص حقوقی حقوق عمومی و خصوصی را دربرمی‌گیرد. در شرایط کنونی اقتصاد جهانی گروه‌های منافع اقتصادی نقش بسیار خوبی در امر صادرات و واردات و بازاریابی دارند (لاونس و بارادون، ۲۰۱۷، ۲۱۳-۲۱۴).

گروه اقتصادی با منافع مشترک در نظام حقوقی ایران، به عنوان یک واقعیت انکارناپذیر و یک پدیده مهم اقتصادی از دید قانون‌گذار ایرانی پوشیده نمانده است؛ زیرا به موجب ماده ۳ قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی و صنعتی اجرایی کشور مصوب ۱۳۷۵ و ماده ۱ و ۳ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱، سرمایه خارجی در ایران از طریق یک بنگاه اقتصادی با مالکیت مشترک سرمایه‌گذاری خارجی و شریک ایرانی را تجویز نموده است. پس بر اساس مقررات موجود مشارکت و همکاری با شریک محلی بدون تشکیل یک شرکت تجاری یعنی در قالب یک گروه اقتصادی با منافع مشترک قراردادی می‌تواند انجام شود. دولت در تاریخ ۱۳۸۴/۵/۱۰ لایحه‌ای را

به‌عنوان لایحه تجارت به مجلس شوارای اسلامی ارائه نمود. در نظر بود تا این لایحه جایگزین قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱ و لایحه اصلاحی آن مصوب ۱۳۴۷ شود، و از این رو لایحه هم به بازنگری مواد موجود در قانون تجارت پرداخته بود و هم تلاش داشت تا خلأها و نواقص قوانین موجود را مرتفع نماید. یکی از موضوعاتی که در این لایحه با تفصیل بیشتر مورد توجه قرار گرفته بود باب سوم از لایحه قانون تجارت، با عنوان «قراردادهای تجاری» که حاوی پنج فصل «دلالی»، «حق‌العمل کاری»، «حمل و نقل»، «قائم مقام و نمایندگی تجاری» و «گروه اقتصادی با منافع مشترک» می‌باشد که تمامی این پنج نهاد دارای ماهیت قراردادی باشند. در نتیجه «گروه اقتصادی با منافع مشترک» به عنوان یکی از انواع قراردادها در مواد ۱۰۱ تا ۱۲۱ مورد حکم قرار گرفته بود. از جایگاهی که لایحه مزبور برای «گروه اقتصادی» در نظر گرفته، به‌خوبی واضح است که از دیدگاه لایحه، گروه اقتصادی جنبه قراردادی داشته و لذا می‌توان آن را در جایگاه «مشارکت‌های قراردادی» طبقه‌بندی نمود (پاسبان و قربانی زلیخانی، ۱۳۹۶، ۵۹-۶۰). از آنجا که گویی این لایحه در لابه‌لای مباحث روزمره مجلس به دست فراموشی سپرده شده است و از آنجائی که لایحه مذکور در کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس مورد بررسی قرار گرفت و مواد مربوط به آن از لایحه حذف گردید، این امر باعث شد تا دست‌اندرکاران تدوین پیش‌نویس قانون ایجاد فضای مساعد کارآفرینی و رفع موانع کسب و کار سعی در پذیرش گروه اقتصادی با منافع

مشترک را داشته باشند. در سال ۱۳۸۹ این نهاد توانست به حقوق ایران طی قانون برنامه پنجم توسعه راه پیدا نماید و یک ماده به بحث از گروه اقتصادی با منافع مشترک اختصاص یافت (پاسبان و قربانی زلیخانی، ۱۳۹۶، ۶۷-۶۸). بنابراین پس از حذف مواد مذکور و طولانی شدن زمان تصویب قانون تجارت، در برنامه پنجم توسعه در ذیل ماده ۱۰۷ به «گروه اقتصادی با منافع مشترک» اشاره شد. ورود یک نهاد جدید در حقوق تجارت بین‌الملل تحت عنوان گروه اقتصادی در قالب یک بنگاه تجاری با مالکیت مشترک خارجی و ایرانی، این سوال به ذهن می‌رسد که آیا این نهاد در حقوق داخلی نیز قابلیت اعمال و پذیرش دارد یا نه؟ در پاسخ به این سوال باید گفت قانون‌گذار با تصویب ماده ۱۰۷ قانون برنامه پنجم توسعه و دائمی شدن آن در ماده ۲۴ قانون احکام دائمی پاسخ مثبت به این پرسش داده است. قانونگذار ایران در سال ۱۳۹۸، در قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی در تعریف مشارکت ایرانی-خارجی چنین اشعار داشته است که «شرکت متشکل از اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی-خارجی و یا گروه اقتصادی که با منافع مشترک (کنسرسیوم) از این اشخاص برای اساس قرارداد قانونی معتبر برای انجام طرح (پروژه) مشخص، تشکیل شده است» و برخی گروه را با کنسرسیوم مترادف هم دانسته‌اند (علمی یزدی، ۱۳۹۲، ۶۵ و ۸۴)، هدف از ایجاد گروه اقتصادی با منافع مشترک در عرصه رقابت، (۱) تأثیر و نفوذ در تکامل ساختاری صنعت در داخلی و خارجی؛ (۲)

۵-۲-۱. وجه اشتراک گروه اقتصادی و با

جوینت ونچر

وجه اشتراک از حیث مفهوم، نیل به درجه‌ای از مشارکت بین‌المللی و نیز اهداف هر دو مفهوم مشخص و سرمایه‌گذاری در آن‌ها مشترک است لذا در مبحث مشارکت، هر دو جنبه تکنیکی و احساسی دارند. به بیان دیگر، گروه منفعت اقتصادی مشترک بسیار انعطاف‌پذیر و همه نوع اشخاص حقیقی و حقوقی و شرکت مدنی یا تجارتي سرمایه یا دانش فنی اشخاص و انجمن‌ها و اشخاص حقوقی (عمومی و خصوصی) را دربرمی‌گیرد و تنها اجازه انجام فعالیت‌های مختلفی را دارد که عموماً وسیع‌تر از فعالیت‌هایی است که شرکت‌های مدنی نمی‌توانند به آن بپردازند. در مقابل، جوینت ونچر یا سرمایه‌گذاری مشترک، اصطلاحاً به معنی تجارت جمعی یا به معاملات گروهی مدت‌دار اطلاق می‌شود. این اصطلاح در حقوق بین‌المللی نیز در مشارکت‌هایی که برای یک امر خاص و در یک زمان کوتاه تجاری تشکیل شده به کار می‌رود (امام، ۱۳۸۶، ۴۴).

دومین وجه اشتراک دیگر از حیث نحوه تشکیل است، در گروه منفعت اقتصادی مشترک همچون سایر اشخاص حقوقی تنها در صورتی که پاره‌ای از شرایط توسط مؤسسان آن رعایت شده باشند به وجود خواهد آمد. این شرایط آثاری در پی خواهند داشت و عدم رعایت آن‌ها ضمانت‌های اجرائی خاص بر اعضا و گروه، بار خواهد نمود. عدم ذکر سایر شرایط موجب می‌شود که گروه اقتصادی با منافع مشترک را به هیچ وجه نتوان به‌عنوان یک

پاسخ دفاعی در مقابل حدود و مرزهای مبهم صنعت؛ ۳) بالا بردن انرژی و انگیزه در زمینه‌های حقوقی و تجاری؛ ۴) انتقال تکنولوژی و دانش فنی از کشورهای سرمایه‌گذار خارجی کشورهای توسعه‌یافته به کشورهای سرمایه‌پذیر؛ ۵) تنوع و دگرگونی در سیستم حقوقی است.

۵-۲. مقایسه گروه اقتصادی با نهادهای

مشابه

در این قسمت تلاش می‌شود تا به مقایسه گروه اقتصادی با نهادهای مشابه مانند، جوینت ونچر، شرکت مدنی، شرکت عملی تجاری، کنسرسیوم، پارتنرشپ و الینس پرداخته تا تشابهات و به‌خصوص تمایزات آنها مشخص گردد.

۵-۲-۱. مقایسه گروه اقتصادی با جوینت

ونچر

مقایسه بین گروه اقتصادی با جوینت ونچر می‌تواند فواید متعددی داشته باشد از جمله اینکه می‌توانیم با مطالعه تطبیقی آنها درسیستم‌های مختلف دنیا از تجربه مفید کشورها در این زمینه استفاده کنیم؛ هرچند برخی از حقوقدانان معتقدند در موردی که جوینت ونچر فاقد شخصیت حقوقی باشد می‌تواند با گروه اقتصادی با منافع مشترک برابری کند. (عیسائی تفرشی و کبیری شاه آباد، ۱۳۹۳، ۱۵۶-۱۷۰)

اختیاراتی که به آنان تفویض شده مسئولند و چنانچه به اشخاص ثالث نیز خساراتی ناشی از تصمیمات همه اعضاء گروه یا برخی از اعضاء گروه وارد آید مسئولیت تضامنی خواهند داشت.

بنابراین مبنای روابط فیمابین شرکا گروه اقتصادی با منافع مشترک اعم از قراردادهای صرف و یا با تشکیل یک شخصیت حقوقی، قرارداد منعقد بین آنها خواهد بود. درجوبیت ونچرها هریک از طرفین براساس قرارداد جوبیت ونچر انجام بخشی از فعالیت مشترک را به عهده می‌گیرد، اما طرفین هریک به اسم خود و به مسئولیت خود، بعضی از فعالیت را به انجام می‌رساند. این‌گونه جوبیت ونچرها معمولاً براساس یک قرارداد همکاری یا یک قرارداد فعالیت مشترک شکل می‌گیرد بدون آن‌که طرفین برای اجرای این قرارداد دست به تأسیس یک بنگاه اقتصادی جدید بزنند (باستانی، ۱۳۹۰، ۶۰-۷۰) لذا می‌توان گفت که جوبیت ونچر در امور غیرتجاری اعم از کشاورزی و غیره نیز امکان‌پذیر باشد در این مورد باید به قوانین کشورهای مربوطه مراجعه نمود.

وجه دیگر اشتراک از حیث احکام است. درخصوص احکام با نبودن قوانین لازم نسبت به مدیریت، در هر دو مدیریت به‌عهده مدیرانی که به انتخاب سهام‌داران است و در هر دو مورد از قرارداد و ملحقات پیروی می‌شود. لذا هریک از اعضا می‌توانند مدیریت را به عهده بگیرند و با توجه به این‌که رابطه تضامنی در گروه اقتصادی حاکم است. به‌نظر ما راه‌حل شرکت‌های تضامنی نیز در اینجا حاکم بوده و گروه اقتصادی باطل نخواهد بود. روابط

قالب حقوقی اصیل در مقایسه با سایر قالب‌های حقوقی توصیف نمود از جهت نحوه تشکیل گروه منفعت اقتصادی کتبی بودن قرارداد ملاک است. از سوی دیگر درمورد نحوه تشکیل جوبیت ونچر پس از امضای یک موافقت‌نامه یا تفاهم‌نامه به منظور حفظ اسرار، طرفین پس از این‌که با توجه به عوامل قانونی و تجاری، همکاری مشترک در امر سرمایه‌گذاری مفید دیدند، قولنامه‌ای را تنظیم می‌نمایند. لذا آزادی قراردادی در هر دو نهاد از مهم‌ترین وجه تشابه این دو قالب حقوقی است، که نتیجه آن انعطاف‌پذیری این دو نهاد می‌باشد.

سومین وجه اشتراک از حیث ماهیت، چه در گروه اقتصادی و چه در مشارکت انتفاعی، اعضاء از هم و از نهاد تشکیل شده کاملاً مستقل هستند، در مشارکت انتفاعی به جز پروژه مشترکی که به عنوان مشارکت انتفاعی برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود، مشارکت‌کنندگان مستقل از یکدیگر باقی می‌مانند و هریک اهداف تجاری خود را دنبال می‌کنند (باهم ادغام نمی‌شوند) اعضاء یک مشارکت انتفاعی شرکت‌های مستقل از هم هستند و با حفظ استقلال حقوقی و اقتصادی، جهت کسب منفعت بیشتر، چنین نهادی را تأسیس می‌کنند و پس از تشکیل مشارکت انتفاعی هر یک اهداف تجاری خود را دنبال می‌کنند (اشمیتوف، ۱۳۷۸، ۸۲).

چهارمین وجه اشتراک از حیث آثار، در گروه منفعت اقتصادی مشترک که موضوع آن فعالیت تجاری است می‌تواند فعالیت‌های تجاری مربوط را به حساب خود انجام دهد. همگی ملزم به رعایت مصلحت و غبطه مشارکت می‌باشند. زیرا حقوقی و

۳- براساس ماده ۲۴ قانون احکام دائمی توسعه در مورد هدف از تشکیل گروه اقتصادی مقرر کرده: «... به منظور تسهیل و گسترش فعالیت اقتصادی و تجاری.» لذا این گونه به نظر می‌رسد؛ گروه اقتصادی برای امور تجاری و غیرتجاری قابل تشکیل است. همچنین در ماده ۱۰۱ لایحه پیش- نویس قانون تجارت نیز، عبارت «به منظور تسهیل و گسترش فعالیت اقتصادی و تجاری» آمده است، ولی از ماده ۱۰۳ و تبصره آن می‌توان دریافت که موضوع اصلی فعالیت گروه می‌تواند امور غیرتجاری نیز باشد، البته امور غیرتجاری که اقتصادی باشند، نه هر موضوع غیرتجاری. اما مقررات مشارکت انتفاعی چه قراردادی باشد و چه شرکتی، فقط برای اعمال تجاری یا مالی قابل تشکیل است، در واقع مقصود از تشکیل مشارکت انتفاعی باید انجام یک فعالیت تجاری باشد (اشمیتوف، ۱۳۷۸، ۵۲۰).

۴- در تصریح ماده ۲۴ قانون احکام دائمی توسعه، گروه اقتصادی تنها برای یک دوره محدود (معین) قابل تشکیل است. اما در جوینت ونچر می‌تواند دارای دوره محدود یا طولانی باشد و این بستگی به نظر ایجادکنندگان دارد (اشمیتوف، ۱۳۷۸، ۵۲۰).

۵- موضوع فعالیت جوینت ونچر از ابتدا باید کاملاً مشخص و معین باشد، در واقع معلوم باشد که اعضاء دقیقاً قصد همکاری در چه پروژه و فعالیتی را دارند (عرفانی، ۱۳۷۷، ۸۲) ولی در مورد گروه اقتصادی مشخص و معین موضوع فعالیت تا این حد لزومی ندارد، تنها شرطی که در این زمینه وجود دارد این است که «عملیات گروه باید با

حقوقی گروه اقتصادی با اشخاص خارج از گروه از طریق مدیران آن عمل می‌نماید و در نتیجه اقدامات وی است که گروه را در قبال این اشخاص متعهد می‌نماید.

۵-۲-۱-۲. وجه افتراق گروه اقتصادی و با

جوینت ونچر

۱- در بیان وجه تمایز گروه اقتصادی و جوینت ونچر، اولین نکته‌ای که باید توجه شود، این است که خاستگاه مشارکت انتفاعی حقوق آنگلو ساکسون و کشور انگلیس است، سپس به حقوق آمریکا و سایر کشورها راه یافت در حالی که خاستگاه گروه اقتصادی با منافع مشترک، حقوق فرانسه بوده و از حقوق این کشور به سایر سیستم‌های حقوقی راه یافته است (حقانی، ۱۳۹۱، ۲۴-۷۸).

۲- مشارکت انتفاعی به دو دسته مشارکت انتفاعی دارای شخصیت حقوقی با مشارکت انتفاعی شرکتی و مشارکت انتفاعی فاقد شخصیت حقوقی با مشارکت انتفاعی قراردادی تقسیم می‌کند. واضح است که داشتن شخصیت حقوقی جزئی از تعریف و مشخصه مشارکت انتفاعی نیست در حالی که گروه اقتصادی با منافع مشترک، انواعی نداشته و در هر صورت دارای شخصیت حقوقی است، یعنی ایجاد یک شخصیت حقوقی جدید جزئی از تعریف گروه اقتصادی است. در حقوق فرانسه در ماده ۳ قانون شماره‌ی ۶۷-۸۲۱ مورخ ۲۳ سپتامبر ۱۹۶۷ به روشنی آمده است که G.I.E دارای شخصیت حقوقی است.

مسئولیت تضامنی را برای اعضای پیش‌بینی کرده است (بند اول ماده ۲-۲۵۱). اما جوینت ونچر یک قالب حقوقی مستقل نیست و نیاز به یک قالب حقوقی دارد، و بسته به نوع قالبی که انتخاب می‌شود، میزان مسئولیت اعضاء متفاوت است. البته در اغلب موارد شکل شرکت با مسئولیت محدود برای مشارکت انتفاعی انتخاب می‌شود (عرفانی، ۱۳۷۷، ۸۲).

۹- اعضای یک گروه اقتصادی می‌توانند اشخاص حقیقی باشد یا حقوقی باشند. ماده ۲۴ قانون با عبارت «با مشارکت دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی» تصریح بر این دارد. در حقوق فرانسه نیز امکان مشارکت «دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی» وجود دارد (بند اول ماده ۶-۲۵۱) گروه منافع اقتصادی اروپایی نیز می‌تواند توسط شرکت-ها، مؤسسات و افرادی که در کشورهای عضو اتحادیه اروپا قرار دارند، تشکیل شود (اشمیتوف، ۱۳۷۸، ۵۲۹) به نظر می‌رسد، ماده ۴ آیین‌نامه شورای اتحادیه اروپایی به‌طور دقیق اشخاص مجاز برای عضویت در گروه را معین کرده است؛ اما جوینت ونچر «نوعی ترتیبات همکاری میان دو یا چند شرکت مستقل است» و اشخاص حقیقی یا سایر اشخاص حقوقی نمی‌توانند از تشکیل‌دهندگان آن باشند. همچنین، در حقوق آلمان شرکای یک مشارکت انتفاعی اشخاص حقوقی می‌باشند و نیز در حقوق آمریکا شرکا دو یا چند شرکت می‌باشند (عرفانی، ۱۳۷۷، ۸۲-۸۳).

فعالیت اعضا مرتبط بوده و تکمیل‌کننده آن باشد» این شرط که در تبصره ماده ۱۰۱ لایحه پیش‌نویس قانون تجارت به آن اشاره شده از قانون فرانسه در این زمینه پیروی شده است (باستانی، ۱۳۹۰، ۵۶).
۶- هدف تشکیل‌دهندگان جوینت ونچر از تشکیل این نهاد، کسب سود و منفعت یا کم کردن از هزینه هاست، هرچند کم کردن از هزینه‌ها به‌طور مستقیم سود محسوب نمی‌شود، ولی نتایج منفعت‌آمیزی برای اعضاء دارد. در مورد گروه اقتصادی، طبق حقوق فرانسه و تقریباً تمام کشورهای که این نهاد را پذیرفته‌اند، تحصیل سود برای خود گروه ممنوع است، هرچند به شخصیت حقوقی گروه تصریح کرده‌اند (حقانی، ۱۳۹۱، ۱۱۰).

۷- جوینت ونچر بر اساس یک موافقتنامه میان اعضاء تشکیل می‌شود، که در آن باید شکل حقوقی که قرار است مشارکت انتفاعی در آن جای گیرد، مشخص گردد. برای اجرای یک قرارداد مشارکت انتفاعی، یک قالب حقوقی شناخته شده در کشور میزبان انتخاب می‌شود، برای مثال تولیدکنندگان می‌توانند قالب یکی از شرکت‌ها را برای مشارکت انتفاعی برگزینند، حتی می‌توانند قالب گروه اقتصادی با منافع مشترک را برای مشارکت انتفاعی انتخاب کنند. گروه اقتصادی یک قالب مستقل حقوقی است، و در کنار شرکت‌ها قرار می‌گیرد (اشمیتوف، ۱۳۷۸، ۵۲۳).

۸- در گروه اقتصادی اعضاء مسئولیت مستقل و نامحدود دارند، این قاعده در تبصره ۱ ماده ۲۴ قانون اعلام شده است. قانونگذار فرانسه نیز

ب- شرط امانت‌داری و صداقت شرکاء در هر دو نهاد وجود دارد.

ج- در هر دو شراکت و همکاری شرط لازم است.

د- در هر دو نهاد تحصیل منفعت توسط شرکاء هدف تشکیل آنها می‌باشد.

ه- ماهیت حقوقی هر دو نهاد، قراردادی است.

۵-۲-۲-۲. وجه افتراق

تفاوت اساسی گروه اقتصادی و شرکت‌های مدنی، در جهت فعالیت آنها است، زیرا مشارکت مدنی فعالیت کلی از یک نوع خاص است ولی گروه اقتصادی با منافع مشترک فعالیت واحد یا یک سلسله فعالیت واحد از یک نوع خاص است. به این معنی که در مشارکت مدنی انجام فعالیت به‌طور کلی مدنظر است ولی در گروه اقتصادی با منافع مشترک انجام فعالیت به‌طور واحد مورد توجه می‌باشد، گرچه طول مدت آن و رسیدن به هدف می‌تواند به درازا کشیده شود و زمانی طولانی به حیات خود ادامه دهد. در واقع محدودیت گروه اقتصادی با منافع مشترک از نظر انجام فعالیت به‌طور کلی طولانی نشدن مدت فعالیت آن است (باستانی، ۱۳۹۰، ۶۴-۷۴)

سایر تفاوت‌ها به شرح ذیل است:

الف) در مقایسه بین دو گروه اقتصادی و شرکت‌های مدنی و برای تمییز بین این دو، می‌توان گفت مهم‌ترین تفاوت میان شرکت مدنی و گروه اقتصادی، شناسایی شخصیت حقوقی برای گروه است. هر چند در ماده ۲۴ قانون، قالب شرکت مدنی برای گروه انتخاب شده است ولی به دلیل

۵-۲-۲. وجوه اشتراک و افتراق گروه

اقتصادی با عقد شرکت مدنی

با توجه به این که در بسیاری از کشورهای جهان از جمله ایران، قانون خاصی راجع به گروه اقتصادی وضع نشده است؛ بنابراین برای تفسیر و تبیین بسیاری از مباحث مربوط به گروه اقتصادی به نهاد مشارکت مدنی رجوع می‌شود، حتی در کشورهایی که قانون خاص راجع به گروه اقتصادی تدوین کرده‌اند، نیز حسب مورد به منظور تبیین و تفسیر مواردی که قانون خاص در آن خصوص خلأ مقرراتی دارد، به نهاد مشارکت مدنی رجوع می‌کنند، و در اغلب موارد احکام مترتب بر مشارکت مدنی را بر گروه اقتصادی حمل می‌کنند؛ به همین دلیل بسیاری از حقوقدانان به دلیل مشابهت نهاد گروه اقتصادی با منافع مشترک در انعطاف‌پذیری قابل توجه در سازماندهی و محدودیت مدت و عدم محدودیت موضوع فعالیت برای معامله خاص، گروه اقتصادی را نوعی شبه مشارکت مدنی یا مشارکت مدنی غیررسمی اطلاق می‌کنند (فازیو، ۲۰۰۷، ۱۱۰-۱۰۹)؛ فلذا به دلیل این مشابهت‌ها در این بخش به مقایسه گروه اقتصادی با شرکت مدنی، را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۵-۲-۲-۱. وجه اشتراک

به‌طور کلی شباهت‌های گروه اقتصادی با منافع مشترک با مشارکت مدنی؛

الف- در هر دو نهاد وجود حداقل دو شریک شرط لازم است.

نص صریح ماده ۲۴ ق.ا.د.ب.ت.ک و لایحه اصلاح قانون تجارت در مرجع ثبت شرکت‌ها ثبت می‌شود. (م تفاوت‌های میان گروه اقتصادی و شرکت مدنی بیش از این چند مورد است که در ادامه‌ی این نوشتار راجع به آنها نیز نکاتی بیان می‌شود، البته در مواقع سکوت قانون‌گذار در برخی موارد می‌توان از قواعد شرکت مدنی تبعیت کرد که بیان می‌شود. ن) بر خلاف شرکت مدنی، باید در آن لزوماً مدت تعیین شود.

ه) در تبصره ۳ ماده ۱۰۷ قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی قواعد خاصی برای تصفیه گروه پیش‌بینی شده است در صورتی که در ماده ۲۴ ق.ا.د.ب.ت.ک و تصفیه گروه تابع قرارداد بین شرکاء شده است مقرر شده است.

ی) در گروه اقتصادی، فوت، حجر یا ورشکستگی یکی از اعضاء از موارد انحلال گروه دانسته شده است؛ در حالی که هیچ‌یک از موارد مزبور از موجبات انحلال شرکت مدنی نیست (ماده ۵۸۷ قانون مدنی).

۵-۲-۳. مقایسه گروه اقتصادی با شرکت

عملی

در مقایسه گروه اقتصادی با شرکت‌های موضوع ماده ۲۲۰ قانون تجارت می‌توان بیان داشت که ماده ۲۲۰ قانون تجارت مقرر می‌دارد: «هر شرکت که فعلاً وجود داشته یا در آینده تشکیل شود و با اشتغال به امور تجاری خود را به صورت یکی از شرکت‌های مذکور در این قانون در نیآورده و مطابق مقررات آن شرکت عمل ننماید شرکت تضامنی

ثبت در مرجع ثبت شرکت‌ها، برخلاف شرکت مدنی طبق ماده ۱۰۳ لایحه قانون تجارت دارای شخصیت حقوقی است و با تحلیل این ماده می‌توان به این نتیجه رسید که گروه برخوردار از شخصیت حقوقی است.

ب) تفاوت‌های زیاد و فاحش دیگری بین گروه اقتصادی و شرکت مدنی وجود دارد. از جمله اینکه طبق نظر غالب حقوقدانان شرکت مدنی نمی‌تواند اشتغال به امور تجاری داشته باشد، ولی گروه اقتصادی این توانایی را دارد (البته اگر نظر حقوقدانانی را بپذیریم که شرکت مدنی را در صورتی که به امور تجاری مشغول شود، مشمول ماده ۲۲۰ قانون تجارت می‌دانند؛ چرا که نظر مخالفی نیز وجود دارد).

ج) تفاوت دیگری که بین این دو نهاد حقوقی وجود دارد، مسئله‌ی شناسایی مسئولیت تضامنی برای اعضای گروه اقتصادی است، یعنی هر عضو نسبت به کلیه دیون حاصل از فعالیت‌های گروه اقتصادی مسئول است؛ در حالی که در شرکت مدنی، مسئول، هر شریک نسبی است؛ یعنی هر شریک فقط به نسبت سهمی که از کل سرمایه شرکت داراست، باید پاسخگوی دیون شرکت باشد (ماده ۵۷۵ قانون مدنی ایران).

د) شرکت مدنی موضوع قانون مدنی از عقود رضایی بوده و انعقاد آن نیاز به تشریفات خاصی ندارند؛ ولی قرارداد تشکیل گروه اقتصادی مانند شرکت‌های تجاری از جمله عقود تشریفاتی است یعنی برخلاف شرکت مدنی، گروه اقتصادی طبق

مؤید این نظر است. البته ایشان معتقدند که منظور ماده ۲۲۰ ق.ت، فقط آن دسته از اشاعه و شرکت‌ها است که شرکا در هنگام ایجاد آن قصد ایجاد شخصیت حقوقی و واگذاری مالکیت خود به آن شخصیت را داشته باشند. در این صورت قانونگذار به شرکت آن‌ها به صورت خارجی می‌دهد و گرنه در فرض شرکت مدنی که شرکا بر مالکیت مشاع بر اموالشان توافق دارند و قصد ندارند مالکیت اموال موضوع شرکت را به شخصیت جداگانه‌ای غیر از خودشان واگذار کنند، قائل شدن شخصیت حقوقی (شرکت تضامنی) و محروم کردن مالکان از مالکیت خصوصی‌شان بر خلاف تراضی و مبنای تشکیل اتحاد مزبور است (کاتوزیان، ۱۳۷۶، ۲۷-۲۹). دکتر ناصر کاتوزیان در مورد مفهوم و قلمرو ماده ۲۲۰ ق.ت. می‌نویسد: «ماده ۲۲۰ برای اجبار شریکان به رعایت یکی از صورت‌های شرکت تجاری در قانون و تعیین ضمانت اجرای تخلف از این تکلیف است و نباید امتیازی بوجود آورد یا مبنای تراضی را تغییر دهد. بنابراین، شرکت مدنی که به کار تجارت می‌پردازد. در رابطه بین شرکا و در درون خود تابع قواعد اشاعه و احکام مدنی است. ولی در رابطه با اشخاص ثالث در حکم شرکت تضامنی است، یعنی هر یک از شریکان مسئول تمام بدهی‌های ناشی از کار تجاری است. به بیان دیگر، از اتحاد شریکان، شخصیت حقوقی بوجود نمی‌آید و فقط آنان ضامن یکدیگرند تا دیون کار تجاری مشترک را بپردازند. مفهوم بخش اخیر ماده ۱۱۶ ق.ت. که پس از اعلام مسئولیت تضامنی شرکا در برابر طلبکاران، اعلام می‌کند «هر قراری که بین شرکا برخلاف این

محسوب شده و احکام مربوط به شرکت‌های تضامنی در مورد آن اجرا می‌گردد» در خصوص مفهوم و قلمرو ماده ۲۲۰ ق.ت، میان حقوقدانان اختلاف نظر فراوانی وجود دارد؛ چنانکه بنابر انتخاب نظریات هر یک از ایشان نتایج متفاوتی حاصل می‌گردد (تفرشی، ۱۳۷۹، ۵۹) در رابطه با ماده ۲۲۰ ق.ت، بیشتر حقوقدانان به یک عنوان خاص با نام «شرکت عملی» توجه نشان داده‌اند (پاسبان و قربانی زلیخانی، ۱۳۹۶، ۶۶) اما در تبیین شرکت‌های عملی، دیدگاه حقوقدانان با یکدیگر متفاوت است.

برخی معتقدند که شرکت‌های عملی در حقوق ایران فاقد شخصیت حقوقی هستند لکن برای حفظ حقوق اشخاص ثالث احکام شرکت تضامنی و به خصوص مسئولیت تضامنی شرکا درباره آن‌ها اجرا می‌شود. در این راستا آقای دکتر حسن ستوده تهرانی، بدون اینکه بحث مستقلی در مورد ماده ۲۲۰ ق.ت کرده باشد. در بحث‌های پراکنده، شرکت‌های ثبت نشده (از جمله شرکت‌های عملی) شرکت‌های سهامی فاقد اعتبار (ماده ۸۲ سابق ق.ت) و شرکت‌های با مسئولیت محدود باطل (ماده ۱۰۰ ق.ت) را مشمول حکم ماده ۲۲۰ ق.ت دانسته است (ستوده تهرانی، ۱۳۷۹، ۲۰۴)

کاتوزیان بر این باورند که شرکت‌های عملی موضوع ماده ۲۲۰ ق.ت، مانند سایر شرکت‌های قانون تجارت واجد شخصیت حقوقی مستقل از شرکا می‌باشند و ظاهر ماده مذکور که مقرر داشته «... شرکت تضامنی محسوب شده و احکام راجع به شرکت‌های تضامنی در مورد آن اجراء می‌گردد...»

ترتیب داده شده باشد، در مقابل اشخاص ثالث کان لم یکن خواهد و بود، این تعبیر را تأیید می‌کند» (کاتوزیان، ۱۳۷۳، ۱۹-۲۹)

نظر دیگر درخصوص این ماده این است که «این ماده از دیدگاه حمایت از حقوق اشخاص ثالثی که با شرکت‌های مدنی طرف معامله قرار می‌گیرند وضع شده، صرفاً مسئولیت شرکاء این شرکت‌ها در قبال اشخاص ثالث تضامنی تلقی می‌شود. اما سایر احکام شرکت‌های تضامنی، و مهم‌تر از همه ایجاد شخصیت حقوقی جدید بدون اراده و تراضی شرکاء و تشکیل‌دهندگان شرکت مدنظر قانونگذار نبوده است.» (علومی یزدی، ۱۳۹۲، ۶۵ و ۸۴) بنابراین، شرکت مدنی (که به امور تجاری اشتغال می‌ورزد) از قلمرو ماده ۲۲۰ ق.ت. خارج است. اگر چنین نهادی به حال خود واگذار شود و تنها اراده مالکان شریک بر آن حکومت کند، برخلاف گفته برخی از حقوقدان‌ها، (کاتوزیان، ۱۳۷۶، ۱۰۵-۱۰۶) در کار تجارت و حکمت قواعد حاکم بر شرکت‌های تجاری خللی وارد نخواهد شد. چنانچه حقوق مدنی، حاوی تمام مقررات لازم الاجرا در این باب نیست و قانون مدنی در زمینه عقد شرکت که یکی از عقود معین محسوب می‌شود متضمن نقاط مبهم متعددی است و پاسخگوی روابط اجتماعی کنونی نیست (کاشانی، ۱۳۶۵، ۲۸-۴۴) یا اگر معتقدیم که اینگونه شرکت‌ها به شیوه مدنی و بدون سازمان‌های منظم اداری تشکیل شده‌اند ولی به کار تجارت می‌پردازند، (کاتوزیان، ۱۳۷۶، ۱۰۵-۱۰۶) مسئولیت تضامنی مذکور در ماده ۲۲۰ ق.ت. نه تنها در حقوق مدنی ایران، بلکه در حقوق تجارت

ایران هم به استناد ماده (۴۰۳ ق.ت.) خلاف اصل است. در مورد مفهوم و قلمرو ماده ۲۲۰ ق.ت. که احتمال سه نظر داده شده است نظری ترجیح دارد که بدون حکم صریح قانونگذار سنگین‌ترین مسئولیت، یعنی مسئولیت تضامنی، را به دوش شرکای شرکت نهد. امروزه این نوع مسئولیت، یکی از موانع بزرگ سرمایه‌گذاری خارجی در ایران از طریق مشارکت مدنی است (تفرشی، ۱۳۷۹، ۵۹). به نظر می‌رسد که هر چند شرکت مدنی (حتی در مواردی که به امور تجاری اشتغال دارد) مشمول ماده ۲۲۰ ق.ت. نیست، مسئولیت نسبی شرکای آن نسبت به دیون شرکت تا حدودی منافع اشخاصی را که با چنین شرکت‌هایی وارد معامله می‌شوند، تأمین می‌کند (تفرشی، ۱۳۷۹، ۶۹).

از بررسی اجمالی مواد ۲۴ قانون احکام دائمی توسعه و مواد ۲۰ و ۲۲۰ ق.ت. نیز چنین برمی‌آید که این ماده با صراحت قانون تجارت و روح حاکم بر آن در موارد ذیل مغایرت دارد. به عبارت دیگر زمانی که ما گروه اقتصادی را در قالب یک شرکت مدنی فرض می‌نماییم که فعالیت تجاری دارد این موضوع به ذهن متبادر می‌شود که گروه اقتصادی با منافع مشترک در ذیل شرکت‌های مندرج در ماده ۲۲۰ قانون تجارت قرار می‌گیرند و همان مسئولیت تضامنی برای اعضا را می‌توان در رابطه با گروه اقتصادی با منافع مشترک در نظر گرفت. زیرا در واقع قانون تجارت مشارکت گروهی افراد را برای امور تجاری صرفاً در قالب شرکت‌های تجاری مندرج در ماده ۲۰ قانون تجارت پذیرفته است و لذا امکان فعالیت اشخاص حقوقی در امور تجاری

جز در قالب شرکت‌های تجاری در نظام حقوقی ایران به رسمیت شناخته نشده است. در حالی که ماده ۲۴ قانون توسعه فعالیت تجاری گروهی افراد به صورت مشارکت مدنی را قبول نموده است. پذیرش این امر با مواد پیش گفته مغایرت دارد. زیرا، وفق این مواد هرکس به امور تجاری مندرج در ماده ۲ قانون تجارت اهتمام ورزد تاجر تلقی می‌گردد. در نتیجه فعالیت گروهی افراد به امور تجاری تنها می‌تواند در قالب یکی از انواع شرکت‌های ماده ۲۰ قانون تجارت تحقق یابد. اگر هم عملاً خود را به صورت یکی از انواع شرکت‌های مذکور منطبق نکرده باشند برابر یا ماده ۲۲۰ قانون تجارت در قالب یک شرکت تضامنی تلقی می‌گردد و این در حالی است که مشارکت مدنی در امور تجاری در قانون تجارت پذیرفته نشده است. «تلقی برخی از حقوقدانان از این ماده این است که این ماده به حیات شرکت‌های مدنی خاتمه داده است و هرگونه شرکتی که بدون رعایت یکی از اشکال مندرج در این قانون ولو به شکل شرکت مدنی تشکیل شده باشد بی‌توجه به قصد تشکیل‌دهندگان، آن را از جمیع جهات شرکت تضامنی تلقی می‌کند و احکام شرکت‌های تضامنی مندرج در مواد ۱۱۶ الی ۱۴۰ قانون تجارت را در مورد آنان مجری می‌داند» (کاتوزیان، ۱۳۷۶، ۳) اما نظر دیگر در خصوص این ماده این است که این ماده از دیدگاه حمایت از حقوق اشخاص ثالثی که با شرکت‌های مدنی طرف معامله قرار می‌گیرند وضع شده است و صرفاً مسئولیت شرکاء این شرکت‌ها در قبال اشخاص ثالث تضامنی تلقی

می‌شود. اما سایر احکام شرکت‌های تضامنی و مهم‌تر از همه، ایجاد شخصیت حقوقی جدید بدون اراده و تراضی شرکاء و تشکیل‌دهندگان شرکت مدنظر قانون‌گذار نبوده است (علمی یزدی، ۱۳۹۲، ۶۵ و ۸۴). اما وضعیت حقوقی در ماده ۲۴ قانون متفاوت است چه به موجب ماده فوق از یک سو ثبت گروه اقتصادی با منافع مشترک در اداره ثبت شرکت‌ها الزامی است و از سویی دیگر، نوع فعالیت آن را مشارکت مدنی تلقی نموده است، به نظر می‌رسد این امر با ماده ۵۸۴ قانون تجارت مغایرت دارد، چرا که به موجب این ماده به صرف ثبت انواع تشکیلات انتفاعی یا غیرانتفاعی در اداره ثبت شرکت‌ها شخصیت حقوقی برای آنها ایجاد می‌گردد (نفرشی، ۱۳۷۹، ۶۹)؛ همین‌طور ماده ۲۴ قانون نیز اشاره به ثبت در مرجع ثبت شرکت‌ها همانند دیگر شرکت‌های تجاری و دارا بودن شخصیت حقوقی را داشته است که این خود نوعی ابهام و بی‌ثباتی در قالب و به نوعی در وضعیت حقوقی گروه اقتصادی با منافع مشترک ایجاد کرده است و یا در صورتی که ما دیدگاه اخیر مطرح شده در رابطه با حمایت از حقوق اشخاص ثالث که با شرکت‌های مدنی طرف معامله قرار می‌گیرند، را بپذیریم می‌توان گروه اقتصادی با منافع مشترک را نیز نوعی شرکت عملی در قالب ماده ۲۲۰ قانون تجارت دانست که از مسئولیت تضامنی این نوع شرکت نیز برخوردار است. البته موارد دیگری چون مفاد تبصره ۱ و ۳ ماده ۲۴ قانون در خصوص مسئولیت در برابر دیان و نیز انحلال قهری گروه با فوت یا محجوریت یکی از اعضاء آن با مواد

غیرقانونی به فعالیت‌های تجاری مبادرت می‌ورزند (ستوده تهرانی، ۱۳۷۹، ۲۰۷-۲۰۸). در حالی که فعالیت گروه اقتصادی در قالب شرکت مدنی کاملاً قانونی است. یعنی همان اعتباری که ماده ۲۲۰ قانون تجارت دارد و برای ساماندهی فعالیت‌های تجاری اشخاص، قالب‌های معینی را ارائه داده است، همان اعتبار در تشکیل گروه اقتصادی در قالب شرکت مدنی به موجب ماده ۲۴ قانون احکام دائمی توسعه وجود دارد و لذا این گروه از شمول ماده ۲۲۰ قانون تجارت خارج است. در نتیجه وجود این تفاوت‌ها است که ما را بر آن داشته تا نتوانیم این گروه را در قالب یک شرکت تجاری به تصویر بکشیم و برای آن قوانین و مقررات یک شرکت تجاری را در نظر بگیریم، چرا که به نظر می‌رسد قانونگذار ما برای پر کردن خلاءهای موجود در نظام حقوقی و اقتصادی دست به ایجاد گروه اقتصادی با منافع مشترک زده است که با قراردادن گروه اقتصادی با منافع مشترک در قالب شرکت‌های تجاری و یا حتی شرکت‌های عملی ماده ۲۲۰ قانون تجارت باز هم هیچ کدام از خلاءها و ابهامات موجود از بین نمی‌رود.

۵-۲-۴. مقایسه گروه اقتصادی با کنسرسیوم

کنسرسیوم «سازمانی است که توسط دو یا چند شرکتی ایجاد شده که با هم همکاری می‌کنند تا به عنوان شخصی واحد، برای منظور مشخص و محدودی به فعالیت بپردازند، (حکیمیان، ۱۳۸۴، ۵۷) در واقع کنسرسیوم به مجموعه‌ای از شرکت‌هایی اطلاق می‌شود که با موضعی در هم

۱۳۹۰ و ۱۴۰۰ قانون تجارت نیز وجود دارد که نشان‌دهنده نوعی مغایرت آشکار با ماده ۲۲۰ قانون تجارت می‌باشد. به عنوان مثال گروه اقتصادی منافع مشترک در مقایسه با شرکت عملی ماده ۲۲۰ قانون تجارت و یا بهتر است بگوییم تمامی شرکت‌های تجاری موجود در قانون تجارت در دیگر کشورها علی‌رغم این که اکثر مشخصه‌های این نوع شرکت‌ها همچون تقسیم مدیریت و تقسیم منابع و خسارت‌ها را دارا است اما تفاوت اصلی آن در این است که گروه اقتصادی با منافع مشترک در زمینه خاصی فعالیت می‌کند یا در مدت محدود و خاصی از فعالیت وارد می‌شود. به عبارت دیگر شرکت عملی ماده ۲۲۰ قانون تجارت عمدتاً مانند دیگر شرکت‌های تجاری شامل یک رابطه پی در پی و طولانی مدت است. در حالی که گروه اقتصادی با منافع مشترک بر اساس یک تک معامله تجاری و برای یک مدت زمان مشخصی ایجاد می‌شود. سوال دیگری که در این جا پیش می‌آید این است که آیا می‌توان گروه اقتصادی با منافع مشترک را که طبق قوانین موجود می‌تواند به صورت قانونی ایجاد و شروع به فعالیت کند در قالب شرکت‌های عملی ماده ۲۲۰ قانون تجارت که به صورت غیرقانونی و برخلاف قانون شروع به فعالیت می‌کنند تصور کرد؟ در واقع همان طور که از متن ماده ۲۲۰ قانون تجارت برمی‌آید این ماده برای شرکت‌هایی در نظر گرفته شده است که به صورت غیرقانونی و خارج از ضوابط و قوانین موجود تشکیل و شروع به فعالیت کرده‌اند. به واقع باید گفت شمول ماده ۲۲۰ قانون تجارت در مورد اشخاصی است که به طور

ندارد (عیسائی تفرشی و کبیری شاه آباد، ۱۳۹۳، ۱۵۶-۱۷۰).

از شباهت‌هایی که کنسرسیوم و گروه اقتصادی دارند این است که هر دو می‌توانند برای اهداف تجاری و یا غیرتجاری تشکیل شوند. همچنین کنسرسیوم نیز مانند گروه اقتصادی می‌تواند بدون سرمایه تشکیل شود.

۵-۲-۵. مقایسه گروه اقتصادی با پارتنرشپ

«Partnership»

پارتنرشپ عبارت است از اجتماع دو یا چند شخص که با مشارکت یکدیگر اقدام به کسب و کار تجاری کرده و در سود حاصل به نحو مشاع سهیم می‌باشند. در یک تعریف گفته شده پارتنرشپ نوعی شرکت تجاری است که از به هم پیوستن و اجتماع دو یا چند شخص برای انجام امور تجاری و به منظور کسب سود به نحو اشاعه تشکیل می‌شود (مهاجریان، ۱۳۷۳، ۹۷). پارتنرشپ سه عنصر اساسی دارد که در صورت عدم وجود هر یک از آنها، نهاد تشکیل شده پارتنرشپ تلقی نمی‌شود. این سه عنصر عبارتند از: ۱- وجود توافق میان دو یا چند شخص، ۲- تقسیم منافع میان شرکا، ۳- عمل تجاری که توسط همه اعضا با هم یا یکی از آن‌ها برای همه انجام شود (سن و کومار، ۱۹۹۴، ۲۰). در حقوق انگلیس، هر یک از شرکا، نماینده دیگر شرکا است. با این حال، پارتنرشپ شخصیت حقوقی ندارد. طبق قاعده نمایندگی متقابل، هر یک از شرکا در مسئولیت نامحدود ناشی از تعهدات برخاسته از اعمال شرکای دیگر

ادغام شده، در یک پروژه معین با هم مشارکت می‌کنند. در بند الف ماده ۱۰۴ قانون برنامه پنجم قانونگذار، «اتحادیه شرکت‌ها» را معادل فارسی واژه انگلیسی «کنسرسیوم» به کار برده است. لذا براساس این مفهوم، در کنسرسیوم هیچ ادغامی صورت نمی‌گیرد، بلکه چند شرکت اتحادیه‌ای ایجاد کرده، از طریق این اتحادیه به فعالیت می‌پردازند و انعقاد یک کنسرسیوم منجر به تأسیس یک شخصیت حقوقی جدید نمی‌شود و همکاری در قالب یک توافقنامه بین اعضا بوده و همکاری میان اعضا بر اساس ماده ۱۰ قانون مدنی قابل توجیه است. در حالی که در گروه اقتصادی، خود یک نهاد حقوقی مستقل و دارای شخصیت مستقل از اعضا است. همچنین در یک گروه اقتصادی مسئولیت تضامنی میان شرکا برقرار است. در حالی که مسئولیت اعضا در یک کنسرسیوم غیرتضامنی است؛ مگر اینکه نهاد تشکیل شده عملاً از مصادیق ماده ۲۲۰ قانون تجارت محسوب شود (رحمانی، ۱۳۸۹، ۴۶).

در بند «۱۰» ماده ۱ قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی قانونگذار، «گروه اقتصادی با منافع مشترک» را معادل فارسی واژه انگلیسی «کنسرسیوم» به کار برده است. لذا براساس این مفهوم، در کنسرسیوم هیچ ادغامی صورت نمی‌گیرد، بلکه چند شرکت اتحادیه‌ای ایجاد کرده و از طریق این اتحادیه به فعالیت می‌پردازند. در مورد اینکه آیا این اتحادیه واجد شخصیت حقوقی است یا خیر، بیانی وجود

پارتنرشپ می‌تواند به هر نوع فعالیت تجاری بپردازد، بدون اینکه به فعالیت اقتصادی قبلی اعضا توجه داشته باشد. همچنین فعالیت گروه اقتصادی می‌تواند غیرتجاری اقتصادی باشد؛ در حالی که فعالیت پارتنرشپ الزاماً باید تجاری باشد. دیگر اینکه گروه اقتصادی فقط برای مدت محدود تشکیل می‌شود اما پارتنرشپ می‌تواند برای مدت نامحدود به وجود آید.

۵-۲-۶. مقایسه گروه اقتصادی با اتحاد (Alliance)

اتحاد، توافقی بین چند شرکت مجزا و معمولاً رقیب است که به منظور دستیابی به هدفی مشترک و در چارچوب همکاری در تأمین منابع (تکنولوژی، دانش فنی، ماشین‌آلات، تجهیزات و وجه نقد) به صورت شراکتی یا غیرشرکتی محقق می‌شود (تودوا، ۲۰۰۷، ۱). اتحاد استراتژیک توافق بین دو یا چند سازمان برای همکاری در یک فعالیت تجاری خاص است، به طوری که هر یک از نقاط قوت و از مزیت رقابتی بهره می‌برد. شکل‌گیری اتحادهای استراتژیک به‌عنوان پاسخی به جهانی‌سازی و افزایش عدم اطمینان و پیچیدگی در محیط کسب و کار تلقی شده است. اتحادهای استراتژیک شامل به اشتراک‌گذاری دانش و تخصص بین شرکاء و همچنین کاهش ریسک و هزینه در مناطقی مانند روابط با تأمین‌کنندگان و توسعه محصولات و فناوری‌های جدید است. یک اتحاد استراتژیک گاهی با یک سرمایه‌گذاری مشترک برابر است اما یک اتحاد ممکن است رقبا

سهیم هستند. معادل این نهاد در حقوق ایران، شرکت تضامنی است (اسکینی، ۱۳۸۵، ۱۴۹). این نهاد نیز دارای وجوه تشابه و تمایزی با گروه اقتصادی است که به بیان آن می‌پردازیم. پارتنرشپ در فرانسه و سایر کشورهایی که سیستم این کشور را اقتباس کرده‌اند، دارای شخصیت حقوقی می‌باشد، در حالی که در کشورهایی که آن را از حقوق انگلیس اقتباس کرده‌اند، شخصیت حقوقی ندارد و همانطور که گفته شد در لایحه اصلاح قانون تجارت گروه اقتصادی در حقوق ایران دارای شخصیت حقوقی می‌باشد (نصیری، ۱۳۷۰، ۱۳۵). پارتنرشپ نوعی شرکت تجاری است که از به هم پیوستن و اجتماع دو یا چند شخص برای انجام امور تجاری به منظور کسب سود به‌نحو اشاعه تشکیل می‌شود. از دیگر وجوه اشتراک این دو نهاد، شرایط مربوط به اعضای آنهاست. در هر دو این نهادها میزان مسئولیت اعضا در برابر اشخاص ثالث نامحدود است و اینکه اعضا در هر دو نهاد می‌توانند هم از میان اشخاص حقیقی باشند و هم از اشخاص حقوقی (خزائی و رسولف، ۱۳۶۹، ۵۳-۱۲۳). مع‌الوصف به نظر می‌رسد، اما این دو نهاد وجوه تمایزی نیز با یکدیگر دارند. از جمله اینکه، نوع فعالیت گروه شرایط خاصی دارد که در مورد فعالیت پارتنرشپ وجود ندارد. فعالیت گروه اقتصادی باید در جهت تسهیل و گسترش فعالیت اقتصادی و تجاری اعضا باشد؛ ولی در پارتنرشپ این محدودیت وجود ندارد. فعالیت گروه اقتصادی لزوماً باید در ادامه فعالیت اعضا باشد و در واقع تکمیل‌کننده آن باشد؛ در حالی که

را درگیر کند و عموماً طول عمر کوتاه‌تری دارد. مشارکت استراتژیک یک مفهوم از نزدیک است. اتحادهای استراتژیک توافقات بین شرکت‌هایی است که مستقل و اغلب در رقابت هستند. در عمل، این‌ها تمام روابط بین شرکت‌ها به استثنای معاملات (تملک، فروش، وام) براساس قراردادهای کوتاه‌مدت خواهد بود، در حالی که معامله چندساله بین یک تأمین‌کننده و خریدار می‌تواند باشد. در اتحادهای استراتژیک چهار مزیت بالقوه شامل سهولت ورود به بازار، تقسیم ریسک، دسترسی به دانش و تخصص و هم‌افزایی و مزیت رقابتی وجود دارد که ممکن است تجارت بین‌المللی از اتحادهای استراتژیک تحقق یابد و رقابت هنگامی که شرکا از نقاط قوت یکدیگر استفاده کنند، موثرتر می‌شود. (حاتمی و کریمیان، ۱۳۹۳، ۴۰۲-۴۰۶) ارکان قراردادهای اتحاد عبارتند از: الف. مشارکت دو یا چند شرکت مستقل در راستای رسیدن به اهداف مشترک تعیین شده در طرح تجاری و طرح استراتژیک؛ ب. مدیریت مشترک و تقسیم سود بین شرکای اتحاد بر مبنای توافقی‌های قراردادی؛ پ. مشارکت و همکاری شرکا در توسعه یک یا چند حوزه تجاری و انجام سرمایه‌گذاری با به‌کارگیری آورده نقد و غیرنقد در اتحاد (ایسوریت، ۲۰۰۹، ۴۰-۴۱).

قراردادهای اتحاد به عنوان یکی از پیچیده‌ترین ترکیبات قراردادی شامل ترکیب اقسام سرمایه در پروژه مشترک و یا همکاری در رسیدن به اهداف تعیین شده در طرح استراتژیک و طرح تجاری موضوع پروژه هستند؛ این قراردادها دارنده

راهکارهایی برای حل مشکلات ناشی از اجرای طرح‌های تجاری و سرمایه‌گذاری هستند. مشارکت انتفاعی به عنوان مصداق بارز قراردادهای اتحاد مشارکتی به شمار می‌رود. افزون بر مشارکت انتفاعی که نوعی «Alliance» شراکتی تلقی می‌شود، اتحاد انواع دیگری نیز دارد که مبتنی بر همکاری غیرشرکتی هستند؛ وجوه اشتراک تمام اتحادهای غیرشرکتی عبارتند از اقدام جهت توسعه تجاری، تمرکز بر موضوع فعالیت تخصصی شرکت، اجتناب از فعالیت‌های غیرتخصصی شرکت و تلاش برای دسترسی به بازارهای جدید از طریق همکاری بین دو یا چند شرکت، ترتیبات منجر به مشارکت در آورده، سود و زیان و مدیریت در بین طرف‌ها شود؛ هریک از طرفین دارای تعهدات و حقوق مجزا و مستقل از یکدیگرند در واقع در قراردادهای اتحاد غیرشرکتی بدون ایجاد هرگونه مشارکت، طرفین هر کدام به دنبال تحصیل سود و توسعه تجاری خود بوده و ضمن بهره‌مندی از قابلیت‌ها و توانمندی‌های طرف مقابل، گسترش بازار و دسترسی به بازارهای جدید می‌پردازند. گفتنی است در قراردادهای «Alliance» غیرشرکتی، رویکرد اعضا صرف دستیابی به سود معین از فعالیت اقتصادی خود (اعم از سرمایه‌گذاری و بازرگانی) نبوده، بلکه با طراحی یک برنامه بلندمدت و در راستای اهداف تعیین شده در طرح استراتژیک و نیز طرح تجاری خود به دنبال توسعه تجاری از طریق همکاری مدت و برنامه‌ریزی شده با سایر شرکت‌ها، بهره‌گیری از منابع تکنولوژی، دانش فنی، قابلیت‌های بازاریابی و اعتباری آنها نیز

هستند. در آخر خاطرنشان می‌سازد ترتیباتی که از آنها به عنوان اتحاد غیرمشارکتی یاد شد، به عنوان قراردادهای فرعی جوینت ونچر محسوب می‌شوند. (حاتمی و کریمیان، ۱۳۹۳، ۴۰۲-۴۰۶)

۶. نتیجه

در سال‌های اخیر، میزان سرمایه‌گذاری‌ها در سطح جهانی به دو برابر افزایش یافته و موضوع قابل توجه این است که بیش‌تر این سرمایه‌گذاری‌ها جذب کشورهای پیشرفته شده است و صاحبان سرمایه برای کسب سود خود را درگیر قید و بندی من جمله مرزهای سیاسی یا ملی یا حتی اقتصادی نمی‌نمایند، از این‌رو در توسعه سرمایه‌گذاری روش‌های متعددی جهت رسیدن به این هدف وجود دارد که یکی از این روش‌ها سرمایه‌گذاری گروه منفعت اقتصادی مشترک است که دارای مزایایی خاص در راستای رشد و شکوفایی اقتصاد کشور می‌تواند داشته باشد از جمله مهم‌ترین آن‌ها تأمین سرمایه لازم برای فعالیت اقتصادی، پرهیز از ریسک سرمایه‌گذاری، سیستم تولید چابک، گسترش بازار فروش کالا، استفاده بهینه از منابع طبیعی کشور، ایجاد اشتغال، مهارت نیروی کار، آزادی قراردادی مزایایی فوق‌ضرورت تطبیق این نوع از قراردادها را با قراردادهای مشابه ضروری نموده است نتایج کسب شده از تطبیق گروه اقتصادی با منافع مشترک با قراردادهای مشابه نشان می‌دهد که در حوزه اشتراکات و افتراقات گروه اقتصادی با جوینت ونچر اولاً، در حوزه اشتراکات می‌توان بیان داشت که گروه منفعت

اقتصادی مشترک که موضوع آن فعالیت تجاری است می‌تواند فعالیت‌های تجاری مربوط را به حساب خود انجام دهد؛ چه در گروه اقتصادی و چه در مشارکت انتفاعی، اعضاء از هم و از نهاد تشکیل شده کاملاً مستقل هستند؛ گروه منفعت اقتصادی مشترک همچون سایر اشخاص حقوقی تنها در صورتی که پاره‌ای از شرایط توسط مؤسسان آن رعایت شده باشند به وجود خواهد آمد و در نهایت در هر دو مفهوم نیل به درجه‌ای از مشارکت بین‌المللی و نیز اهداف هر دو مفهوم مشخص و سرمایه‌گذاری در آن‌ها مشترک است ثانیاً، در حوزه‌ی افتراق نیز می‌توان بیان داشت که جوینت ونچر بر اساس یک موافقت‌نامه میان اعضاء تشکیل می‌شود؛ هدف تشکیل‌دهندگان جوینت ونچر از تشکیل این نهاد، کسب سود و منفعت یا کم کردن از هزینه‌هاست؛ موضوع فعالیت جوینت ونچر از ابتدا باید کاملاً مشخص و معین باشد، در واقع معلوم باشد که اعضاء دقیقاً قصد همکاری در چه پروژه و فعالیتی را دارند در حالی که گروه اقتصادی تنها برای یک دوره محدود (معین) و برای امور تجاری و غیرتجاری قابل تشکیل است؛ در حوزه تفاوت و اشتراک گروه اقتصادی با شرکت‌های مدنی نیز می‌توان بیان داشت که مهم‌ترین تفاوت، در جهت فعالیت آنها است، زیرا مشارکت مدنی فعالیتی کلی از یک نوع خاص است ولی گروه اقتصادی با منافع مشترک فعالیتی واحد یا یک سلسله فعالیت واحد از یک نوع خاص است، شرکت مدنی نمی‌تواند اشتغال به امور تجاری داشته باشد، ولی گروه اقتصادی این توانایی را دارد؛ شناسایی

نتیجه را گرفت که در هر دو این نهادها میزان مسئولیت اعضا در برابر اشخاص ثالث نامحدود است و اینکه اعضا در هر دو نهاد می‌توانند هم از میان اشخاص حقیقی باشند و هم از اشخاص حقوقی. اما این دو نهاد وجوه تمایزی نیز با یکدیگر دارند. از جمله اینکه، نوع فعالیت گروه شرایط خاصی دارد که در مورد فعالیت پارتنرشپ وجود ندارد. فعالیت گروه اقتصادی باید در جهت تسهیل و گسترش فعالیت اقتصادی و تجاری اعضا باشد؛ ولی در پارتنرشپ این محدودیت وجود ندارد. فعالیت گروه اقتصادی لزوماً باید در ادامه فعالیت اعضا باشد و در واقع تکمیل‌کننده آن باشد؛ در حالی که پارتنرشپ می‌تواند به هر نوع فعالیت تجاری بپردازد، بدون اینکه به فعالیت اقتصادی قبلی اعضا توجه داشته باشد و در نهایت می‌توان بیان داشت که در واقع در قراردادهای اتحاد غیرشرکتی بدون ایجاد هرگونه مشارکت، طرفین هر کدام به دنبال تحصیل سود و توسعه تجاری خود بوده و ضمن بهره‌مندی از قابلیت‌ها و توانمندی‌های طرف مقابل، گسترش بازار و دسترسی به بازارهای جدید می‌پردازند.

قراردادهای مشابه و گروه منفعت اقتصادی مشترک علاوه بر مزایایی که دارد می‌تواند صدماتی نیز به جامعه وارد کند از آنجایی که کشور ایران تا کنون مقررات دقیقی در این مورد وضع ننموده است و قوانین مختصر و موجود مبهم می‌باشد و از سوی دیگر برای رسیدن کشور به توسعه و گسترش جهانی به کار بستن این تأسیسات ضرورت دارد. لذا پیشنهاد می‌گردد قوانین با حفظ حقوق

مسئولیت تضامنی برای اعضای گروه اقتصادی و مسئول هر شریک نسبی در شرکت مدنی، در حالی که در حوزه اشتراکات می‌توان بیان داشت که شرط امانت‌داری و صداقت شرکاء در هر دو نهاد وجود دارد؛ در هر دو شراکت و همکاری شرط لازم است؛ در هر دو نهاد تحصیل منفعت توسط شرکاء هدف تشکیل آنها می‌باشد و ماهیت حقوقی هر دو نهاد، قراردادی است. مقایسه گروه اقتصادی با شرکت‌های عملی نیز نشان می‌دهد که زمانی که ما گروه اقتصادی را در قالب یک شرکت مدنی فرض می‌نماییم که فعالیت تجاری دارد این موضوع به ذهن متبادر می‌شود که گروه اقتصادی با منافع مشترک در ذیل شرکت‌های مندرج در ماده ۲۲۰ قانون تجارت قرار می‌گیرند و همان مسئولیت تضامنی برای اعضا را می‌توان در رابطه با گروه اقتصادی با منافع مشترک در نظر گرفت.

در حوزه تطبیق با کنسرسیوم می‌توان نتیجه گرفت که هر دو می‌توانند برای اهداف تجاری و یا غیرتجاری تشکیل شوند. همچنین کنسرسیوم نیز مانند گروه اقتصادی می‌تواند بدون سرمایه تشکیل شود علاوه بر آن نیز انعقاد یک کنسرسیوم منجر به تأسیس یک شخصیت حقوقی جدید نمی‌شود در حالی که در گروه اقتصادی، خود یک نهاد حقوقی مستقل و دارای شخصیت مستقل از اعضا است. همچنین در یک گروه اقتصادی مسئولیت تضامنی میان شرکاء برقرار است. در حالی که مسئولیت اعضا در یک کنسرسیوم غیرتضامنی است و در نهایت نیز می‌توان بیان داشت که مقایسه میان گروه اقتصادی و پارتنرشپ می‌توان این

مصرف‌کنندگان وضع شود ثانیاً، پیشنهاد می‌شود با پذیرش اصل رقابت و ساز و کار بازار در فعالیت‌ها از یک‌سو و پذیرش نظم و انضباط مالی و برنامه‌های و تعهد نسبت به پیگیری هدف‌ها و خطوط‌مشی اعلام شده در جهت ایجاد ثبات اقتصادی و جلب اطمینان مردم به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های تولیدی، بازرگانی و خدماتی از سوی دیگر در راستای حذف بسیاری از ضعف‌ها در حوزه مربوطه تلاش نمود.

۷. سهم نویسندگان

کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

منابع

- اسکینی، ربیعا، حقوق تجارت شرکت‌های تجاری، جلد اول، تهران، سمت، ۱۳۸۵.
- اشمیتوف، کلادیوم، حقوق تجارت بین‌الملل، ترجمه اخلاقی و سایرین، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۷۸.
- امام، فرهاد، حقوق سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، تهران، نشر یلدا، ۱۳۸۶.
- باستانی، علیرضا، «آثار اقتصادی و بسترهای قانونی برای تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک جوینت ونچر»، ماهنامه مسائل و سیاست‌های اقتصادی، شماره نهم، ۱۳۹۰.
- پاسبان، محمدرضا، قربانی زلیخانی، مجید، حقوق، تعهدات و مسئولیت‌های شرکا در قراردادهای جوینت ونچر با تأکید بر گروه اقتصادی با منافع مشترک»، فصلنامه قضاوت، شماره نودم، ۱۳۹۶.
- تفرشی، محمد عیسی، «مفهوم و قلمرو ماده ۲۲۰ ق.ت ۱۳۱۱»، مجله مدرس، دوره چهارم، شماره یکم، ۱۳۷۹.
- حاتمی، علی، کریمیان، اسماعیل، حقوق سرمایه‌گذار خارجی در پرتو قانون و قراردادهای سرمایه‌گذاری، چاپ اول، تهران، نشر تیس، ۱۳۹۳.
- حقانی، سعید، گروه منفعت اقتصادی (ماهیت و ساختار، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۱.
- حکیمیان، علی محمد، «بررسی ماهیت و ساختار جوینت ونچر»، نشریه حوزه و دانشگاه، شماره چهل و چهارم، ۱۳۸۴.
- خزائی، حسین، بدری اهری، رسولف، «بررسی اجمالی مفهوم حقوقی جی‌وی در حقوق امریکا و حقوق بین‌الملل»، مجله حقوقی بین‌المللی، شماره سیزدهم، ۱۳۶۹.
- رحمانی، تهمینه، راهنمای کاربردی تنظیم قرارداد کنسرسیوم، چاپ اول، انتشارات جاودانه، ۱۳۸۹.
- ستوده تهرانی، حسن، حقوق تجارت، جلد اول، چاپ سوم، دادگستر، ۱۳۷۹.
- عرفانی، محمود، حقوق تجارت، جلد سوم، موسسه انتشارات جهاد دانشگاهی (ماجد)، ۱۳۷۷.
- علومی یزدی، حمیدرضا، «چالش‌های حقوقی تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک»، فصلنامه پژوهش حقوق خصوصی دانشگاه علامه طباطبائی، دوره دو، شماره چهارم، ۱۳۹۲.
- عیسائی تفرشی، محمد، کبیری شاه آباد، حمید، «تحلیل حقوقی ماده ۱۰۷ قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران: شرایط تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک»، پژوهش‌های حقوق تطبیقی، دوره هجده، شماره دوم، ۱۳۹۳.
- کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی: عقود معین (مشارکت‌ها، صلح و...)، جلد دوم، چاپ چهارم، تهران، گنج دانش، ۱۳۷۶.

- کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی؛ مشارکت‌ها، صلح، جلد سوم، تهران، گنج دانش، ۱۳۷۳.
- کاشانی، سید محمود، «شرکت مدنی»، نشریه دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، دوره دو، شماره دوم، ۱۳۶۵.
- مهاجریان، عباس، شخصیت حقوقی، چاپ اول، انتشارات فردوسی، ۱۳۷۳.
- نصیری، مرتضی، حقوق چند ملیتی، چاپ اول، دانش امروز، ۱۳۷۰.

منابع لاتین

- Emanuela Todeva, "Strategic Alliance", International Encyclopedia of Organization Studies, 2007.
- Fazio S. The Harmonization of International Commercial Law. Hague, Kluwer Law International, 2007.
- Lawrence P, Braddon D. Strategic Issues in European Aerospace. London, Taylor & Francis, 2017.
- Margarita Isoraite, "Importance of Strategic Alliances in Company's Activity, Intellectual Economies", Vol. 5, No. 1, 2009.
- Sen, arun Kumar, Commercial law and industrial law, edited and revised by profmukherjee, Saktin, The world presspritive, India, 1994.

Comparison of economic group with mutual interests in Iranian law with similar contracts

Hassan Mirzahosseini ¹, Hamid Reza Oloumi Yazdi ^{2*}, Nasser Masoudi ³

- 1. PhD Student in Private Law, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.
- 2. Associate Professor Department of Law, Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.
- 3. Assistant Professor Department of Law, Faculty of Law, Theology and Political Sciences, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 181-205

Article history:

Received: 27 Jun 2021

Edition: 1 Aug 2021

Accepted: 2 Nov 2021

Published online: 25 Dec 2021

Keywords:

Economic Group with Mutual Interests, International Trade Center's Model Partnership Contract, Joint Liability, Civil Partnership

Corresponding Author:

Hamid Reza Oloumi Yazdi

Address:

Department of Law, Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

Orchid Code:

0000-0003-1591-2929

Tel:

09164467459

Email:

holoumiyazdi@yahoo.com

ABSTRACT

Background and Aim: This article aims to investigate "Comparison of economic group with mutual interests in Iranian law with similar contracts". From this point of view, following the expansion of the conceptual space and expressing its problematic aspect, this article will examine the points of mutuality and differences.

Materials and Methods: This research is of theoretical type and the research method is descriptive-analytical and the method of data collection is library and has been done by referring to documents, books and articles.

Findings: The findings of the research show that firstly, the economic group is rooted in the contract and has no legal entity. In other words, it seems that the legal rules of the group are created as a result of the involvement of the will of the partners. As a result, the legal nature of the group is closer to the principle of freedom of contract than the company contract.

Ethical Considerations: In order to organize this research, while observing the authenticity of the texts, honesty and fidelity have been observed.

Conclusion: It seems that in the comparison between the economic group with mutual interests and similar contracts, there are more mutuality than the differences, because the economic group with mutual interests in line with the needs of today's society is almost considered a new institution and a type of partnership that is similar to various other partnerships including joint ventures and consortia.

Cite this article as:

Mirzahosseini H, Oloumi Yazdi HR, Masoudi N. Comparison of economic group with mutual interests in Iranian law with similar contracts. *Economic Jurisprudence Studies*. 2021; 3(4): 181-205.